

Kreativní psaní

Sborník textů účastníků semináře

Školní rok 2025/2026

Elpida, o. p. s.

Praha 2026

Tento sborník vznikl během semináře Kreativního psaní, který probíhal ve Školním roce 2025/2026 v Elpidě, o. p. s., v rámci projektu Dánský model.

Lektor: Jiří Weinberger

Příprava a sestavení sborníku: Maja Janeček

Texty byly upraveny pouze v nezbytném rozsahu, zejména z hlediska formátování, mezer a překlepů. Jinak jsou zveřejněny v původní podobě.

Texty jsou dílem jejich autorů a autorek a jsou chráněny autorským právem.

Elpida, o. p. s.

Praha 2026

Obsah

Slovo koordinátorky 3

Slovo lektora 4

Irena Tausingerová..... 6

Texty: Úhel pohledu, Kde se technický pokrok zastavil, Proměna, Vítek

Eliška Trojanová..... 13

Texty: Báječné posluchačstvo, Dimenze, Jaro, Vyhoření, Zmatená cesta

Kateřina Charvátová..... 16

Texty: Jak se člověk mění, Příběh, Žehlení, Domovní schůze

Pavel Škorpil..... 22

Texty: Žehlení, Autobus, Dimenze, Vyhoření

Jana Žižková..... 27

Texty: Elektronika a já, Už, O skládání

Slovo koordinátorky

Letošní seminář Kreativního psaní přinesl řadu zajímavých a inspirativních příběhů. Tento sborník je malou ochutnávkou z tvorby účastníků, kteří se nebáli hledat slova pro své zážitky, fantazii i životní zkušenosti. Každý příběh je jiný, stejně jako jeho autor či autorka.

Mnohé z nich mě překvapily humorem, citlivostí nebo schopností zachytit zdánlivě obyčejné okamžiky života. Některé texty vznikaly na základě společného zadání. Účastníci se na hodině domluvili na určitém slově, které pak každý zpracoval po svém. Proto se ve sborníku občas opakují názvy textů (například Dimenze, Žehlení nebo Vyhoření).

Pokud vás čtení následujících textů inspiruje, abyste si psaní také vyzkoušeli, přijďte se nezávazně podívat na [listopadové setkání](#). A nebojte se, nejde o dokonalé texty, ale o radost ze sdílení, vzájemnou inspiraci a rozmanitost pohledů, které dělají každé setkání výjimečným.

Děkuji všem autorům a autorkám za odvahu nabídnout své texty ostatním a panu Jiřímu Weinbergerovi za vedení kurzu. Přejeme vám příjemné čtení.

Maja Janeček

koordinátorka projektu Dánský model

Elpida, o. p. s.

Slovo lektora

V předešlém školním roce přišli někteří účastníci na seminář s pocitem, že nemají co nabídnout. A pak tu bylo tolik vtipných a moudrých textů, a právě od lidí, kteří o sobě pochybovali. Ukázalo se, že překážkou nebývá nedostatek talentu, ale váhání začít.

První věta nemusí být dokonalá. Možná ji později změníme nebo škrtneme. Ale bez ní se nedozvíme, kam nás text může zavést. Vznikající text totiž ví víc, než jeho autor na začátku může tušit. V našem kurzu má své místo i rozprava. Také rozprava ví posléze víc, než jednotliví účastníci na začátku. Platí to i o lektorovi – nevyčnává, je účastníkem.

Leckdo chápe psaní jako převod hotové myšlenky do slov. Ale myšlenka zraje teprve psaním – a vyslovováním. Slova nejsou jen výsledkem, ale i nástrojem. Katalyzátorem přemýšlení bývá experimentování v režimu “v duchu nahlas”, anebo opravdu nahlas. Pomáhá tedy nejen psát, ale také text slyšet. V duchu, nahlas doma v koupelně, ale ještě lépe nahlas mezi lidmi, kteří naslouchají a reagují. Z vyslovených a vnímaných slov často vznikají další nápady a objevy.

Budeme rádi, když tento sborník povzbudí další zájemce, aby přišli a pokusili se. Na první setkání nemusíte mít nic, jen otevřenou mysl a popřípadě ještě tužku a papír.

Moje zkušenost ukazuje, že větší ostych zabývat se poezií mívají muži. Lektor tedy nabízí písňový text, který by měl a) dodat kuráž, b) povzbudit chlapy ujištěním, že jimi opravdu jsou.

Po celém světě široším,
ať je to hotel či nora,
leží každé ráno miliarda chlapů,
dala by se z nich poskládat hora.
A potom by ta hora
zastlaných komiků
mohla porodit tvora,
myš, nebo motyku.
Po celém světě široším,
ať je to hotel či nora,
leží každé ráno miliarda chlapů,
dala by se z nich poskládat hora.

Co kdyby se ta hora
naráz probrala z mrákot?
A řekla Rebarbora?
To by musel být rachot!
Hrom utržených lavin.
Závratná údolí.
Číhá v nich nový den a noc.
A nové úkoly!

Jiří Weinberger

lektor-dobrovolník kurzu Kreativní psaní

Tausingerová Irena

Úhel pohledu

„Nechceš stát modelem?“ zeptala se mě moje sestra Líba.

„Nahá? Nikdy!“ Na rozdíl od ní se stydím.

„A portrét?“

„No, proč ne.“ Po dvou letech výuky hudební výchovy osmých a devátých tříd uvítám plánovanou nečinnost: sedět, nemluvit a zírat do prázdna.

„Tak domluveno,“ volá Líba nazítří, „ve středu v devět.“

Před devátou stojím ve třídě s velkými okny a sympatickým nepořádkem. Vzduch je prosycený vůní barev a trochu se mi z toho zamotá hlava. U stěny proti oknům je stupínek s polstrovanou židlí.

„Odložte si brýle a posaďte se,“ vybízí mne učitelka. Sedám si co nejpohodlněji, vždyť musím vydržet bez hnutí tři hodiny. Kolem mne se utváří půlkruh dívek, které si připravují stojany.

„Vyberte si bod, na který se budete dívat,“ zní další instrukce.

Upřela jsem oči na pomyslnou tečku na stěně, ale bez brýlí je to jen fikce. Při dioptriích, které mám, se svět rozplizne do skvrn bez kontur... a tolik to uspává! Usilovně mrkám a snažím se mít oči otevřené.

„Můžete je klidně na chvíli zavřít,“ slituje se po půlhodině učitelka.

Můžu? Spíš musím. Ale vzápětí sebou škubnu, protože usínám a padám ze židle.

Konečně přestávka. Pospíchám k automatu pro kávu. Ještě dvě hodiny!

Usednu na židli a zaslechnu nespokojené brblání. Ačkoliv se mi to nezdá, sedím jinak. Dívky mě navigují, dokud není všechno jako dřív. Ale pohodlí je pryč. Co se jen změnilo? Že by jiná židle? Tahle strašně tlačí. A asi mám tetanus, cítím, jak mi tuhne šíje. Čas se vleče jako hlemýžď. Počítám vteřiny, ale i to mě ukolébává ke spánku. A to na mě počítání oveček nikdy nezabíralo.

Konečně přestávka. Běžím pro kávu a na záchodě si umývám obličej studenou vodou.

Trochu se vzpamatovávám. Do třetice si sedám na židli, kterou už vnímám nepřátelsky. Proměnila se v mučící nástroj, skoro jako železná panna.

Trápím se. Svědí mě nos, svědí víčka a všechno bolí.

„Děvčata, končíme!“

Vysvobozující věta. Ta úleva. Téměř nedokážu slézt ze stupínku, jak jsem zdřevěnělá. Ze zvědavosti si prohlížím své portréty a prožívám otřes. Propána, to jsem já? Letmý pohled do zrcadla zdaleka neodhalí tolik, jako tužka v ruku studentek výtvarné školy. Teď vidím nateklé tváře, povislé koutky úst, dvojitou bradu, unavený výraz a víčka na půl žerdi. Svěže vypadají jen mé náušnice.

Odcházím ze školy zdrcena. Měla bych dostat vyšší honorář jako kompenzaci za utrpenou psychickou újmu, přemítám chmurně.

Zvoní mobil. Líba.

„Tak co?“

„Hrůza!“ div nepláču. „Kdybys věděla, jak vypadám!“

„Prosím tě, to si nemůžeš tak brát. Pojď, dáme si něco k jídlu.“

„Nemůžu! Musím zhubnout.“

„Tak něco dietního.“

Čína mi zvedá náladu a cestou domů přicházím na jiné myšlenky.

Odemknu a z pokoje vyjde Míša.

Obejme mě a řekne: „Maminko, tobě to tak sluší!“

Kde se technický pokrok zastavil

Jak to? Pomyslí si Čtenář/ka. Vždyť pokrok ve vědě a technice postupuje raketovou rychlostí a mnoho starších spoluobčanů, mě nevyjímaje, už nestačí držet krok.

Ale přece jen se najde činnost, která se vlastně téměř vůbec nezměnila. K mé škodě a velkému zármutku, protože jsem jí nepřivykla.

No ano, řeč je o žehlení. V dětství jsme měli vymoženosti jako prádelna, kde maminka nabírala mokré prádlo kopistí a přemísťovala z jednoho kotle do druhého a já jsem obdivovala její sílu a zručnost. A že se nespletla a vždycky zachovávala postup, ačkoliv v oblacích páry jsem coby dítě měla během chvilky v obrovských nádobách zmatek. Před začátkem praní se muselo zapsat číslo z elektroměru a pak také konečný stav, aby bylo jasné, kolik kdo spotřeboval. Ve sklepě byla i sušárna a tu jsme pochopitelně využívali také, vždyť nás bylo sedm. Sama jsem se do sklepa bála, ale s mámou jsem tam chodila ráda a veškeré dění mi připadalo dokonce dobrodružné.

Největší výtvarný ovšem představoval mandl. Ručníky, utěrky, kapesníky, ubrusy a povlečení stačilo jen přistrčit a vše bylo nekompromisně, jako by nedočkavě uchváčeno a vypuštěno vzorně vyžehlené. Přístroj sálal horkem a měla jsem před ním respekt. Maminka občas sklopila desku a mandl vydával nepříjemné zvuky a klepal se zlostí, že musí pauzovat. To jsem vždycky pro jistotu ještě o krok ustoupila. Ale vzpomínám s vděčností!

Ovšem mandl měl pochopitelně své limity, takže košili nevyžehlil. Tedy ne tak, aby vypadala, jak se od košile očekává. To se dělalo ručně žehličkou a já, s tušením, že to budu jednou potřebovat, pozorovala mámu, jak zručně pluje po látce bez jediné vrásky. Dodnes mě rozčilují pořady, které ukazují, jak si šikovní lidé tvoří to či ono, šijí, vyrábějí nábytek nebo tapetují. K čemu mi to je? Neušiju, nevyrobím a nevytapetuji, neboť ruce neposlouchají a nedají si říct. A žehlení košil podle toho vypadá. Samá rýha a vrásky mám i na čele. Jistě, výrobci žehliček se nás snaží obalamutit, jak je s novou žehličkou žehlení snadné. Ale mě neošálí! Technicky pokročilá žehlička, obdařená funkcemi, o kterých se našim babičkám ani nezdálo, není o nic

ovladatelnější a s mandlem se nemůže měřit. Navíc má ve zvyku ožívat a rejdí si po prkně, jak se jí zamane, a neopomene pohrdavě vypustit páru, když zpocená uhlazuje poněkolkáté rukáv a marně – na rubu jsou zas varhánky a mně je do pláče. Ty jedna mizerná žehličko, naparuješ se a jsi k ničemu. Kdo vymyslí konečně něco jako mandl na košile, jen přistrčit a pak hladce vyžehlené rovnou pověsit na ramínko?

„Tak ji ignoruj,“ radí sestřenice. „Nežehli.“

„A tebe žehlička poslouchá?“ zeptám se opatrně.

„Žádnou nemám.“

Není nad inspirující příbuzenstvo. A pokud máte dojem, že nemám oblečení jaksepatří vyžehlené, tak se nemýlíte.

Proměna

„Vítám vás u dalšího dílu našeho pořadu Vypadáš líp!“, pravila moderátorka v televizním studiu. „A představuji naši účastnici, paní Miladu.“

Paní Milada je hubená, vrásčitá, oči má uvězněné mezi opuchlými víčky a vlasy neurčité barvy jí zplihle visí podél tváří. Úsměv odhalí zahnědlé zuby.

Moderátorka se šťastně usmívá. „Paní Milada co nevidět prokoukne.“

„Těšíte se?“ zeptá se.

„Samozřejmě,“ odpoví Milada. Objeví se odborníci, kteří zhodnotí vzhled paní Milady a vysvětlí, co je třeba udělat, aby byl výsledek co nejlepší. Dozvídá se, že jí vyhladí pleť, nalíčí, nabarví vlasy a také obléknou a učešou podle nejnovější módy. Milada mizí z dohledu kamer a moderátorka slibuje, že změnu ukáží nejen divákům, ale i rodině.

Kamera nejprve zabírá hlouček nejbližších: dceru Petru, zetě Tomáše a vnuky Michala a Patrika. Za nimi vykukuje Růžena, sestra paní Milady.

Nastává slavnostní okamžik. Otevřou se dveře, chvilka napětí, a objeví se perfektně nalíčená a učesaná dáma v elegantním kostýmu.

Kamera zacílí na rodinu a ukáže reakce všech přítomných. Růžena se tváří nedůvěřivě, Petra je nadšená a dojatá, Tomáš se rozpačitě usmívá. Patrik vyjeveně zírá a mladší Michal začíná nabírat. Babičku vůbec nepoznává.

Milada si toho v první chvíli nevšímá. Směje se a ukazuje bělostné zuby.

„Tak co říkáte?“ obrací se moderátorka k rodině.

Petra chrlí slova obdivu a uznání, Tomáš přikyvuje a podává Michalovi kapesník.

„Co brečíš, Patriku?“ zamračí se Milada.

„To je Michal, babi,“ upozorňuje Patrik.

„No jo,“ pokrčí paní Milada rameny, „jste si tak podobní. A proč tu není Karel? Vlastní bratr a nepřijde se podívat?“

„Vždyť je na vozíku, mami,“ šeptá Petra.

„Prosím tě! A od kdy?“

Růžena pokývá hlavou: „Holka, paměť máš furt jak králík.“

Petra rychle zastoupí zaskočenou moderátorku: „Půjdeme to oslavit, mami. Tomáš objednal restauraci.“

„Ten?“ pohlédla Milada útrpně na zetě. „Vsadím se, že je to tvoje práce.“

„Kam vyrazíte?“ vzchopila se moderátorka a opět nasadila úsměv.

„To nebudeme prozrazovat. Je to překvapení,“ řekne Petra šibalsky.

„No dobrá,“ mávla Milada rukou. „I když Tomáš mě už nemůže ničím překvapit.“

„A jak mu všechno trvá!“ obrátí se na moderátorku. „Ale co, stejně ho mám ráda, šneka.“

„A furt rejpeš,“ prohodí Růžena.

„A ty jsi přišla proč? Závidíš mi?“

„Ale kdepak, mami,“ chlácholí Petra. „Ukaž se, vypadáš báječně.“

Ještě se vyfotografujete, nejdřív sama a potom s rodinou, usmívá se profesionálně moderátorka a otočí se na Michala: „Michal se taky směje! Už sis zvykl, jak babička vypadá?“

„Ne, ale je to ona,“ prohlásí Michal s úlevou. „Vůbec se nezměnila.“

Vítek

Vítek ležel na posteli a jedním okem pomalu pozoroval svět. Druhé oko bylo beznadějně slepené a ne a ne se otevřít. Ale proč taky? Vítek měl lože natočené tak, aby viděl oknem oblohu, která teď nabírala olověnou barvu. Viditelně těžkla a zdálo se, že se zřítí. Vítek raději oko zas zavřel, aby tu katastrofu neviděl a po paměti zazíval. Vyčerpalo ho to a začal zase usínat.

Vtom se rozdrnčel budík a Vítek leknutím otevřel obě oči. Sakra!

Ohnal se a budík shodil nemilosrdně na zem. Ten ještě v posledním tažení zachrčel, zaškubal ručičkami a skončil. Vítek se s vypětím sil naklonil a podíval se na nebožtíka. Smrt nastala v 9:30, řekl.

Neměl ponětí, jestli je dopoledne nebo večer. Dejme tomu, že je večer. Takže je právě čas spát. Ale nebylo mu dopřáno. Nebeská zátěž se vrhla střemhlav dolů v podobě krupobití a bušila do okenních tabulek.

Vítek zavyl. Budík umlčel, ale co si počne s přírodním živlem? Přetáhl si peřinu přes hlavu a rachot se zmírnil. Vítek usnul a ve snu chodil po stěnách a po stropě. Zavěsil se nohama za lustr a zůstal na něm viset. Cítil, že se mu zvětšuje hlava a svou vahou tělo natahuje, dokud nedosáhl rukama na podlahu. Pustil se lustru a chodil po rukách. Au! Do dlaně se mu zabodla jehla. To Vítko opět probudilo. S námahou se podíval na poškrábanou ruku. Žádná jehla. Micka má hlad a drápla ho. S brbláním vstal a nasypal do misky.

Vrátil se do postele a podíval se z okna. Nebe bylo šmolkově modré a sluneční paprsky zářily s takovou silou, že se prodraly skrz špinavá okna.

Vítek odkopl peřinu, bylo mu vedro. To je venku krásně! pomyslí si. To se to bude spát!

Ve snu se proměnil v miniaturní klubíčko a skutálel se na podlahu. A rovnou do myší díry. Myš, která na neštěstí pro něj byla doma, se do něj okamžitě zahryzla. Bolestí zaskočel a probudil se. Na noze měl otisky kočičích zubů. Bestie, ty už máš zase hlad? S námahou se Vítek vydal k misce. Pak se zvrátil na postel. Za oknem fičel vítr a listy s ním tančily v zběsilém rejži.

Vítek se schoval pod peřinu. Do takového nečasu nemá cenu vstávat, stačil si pomyslet, než upadl do slastného spánku. Téměř okamžitě se proměnil v mléko a vylil se na podlahu. Lehký vánek ho čechral a vytvářel jemné vlnky. Blaženě se rozléval, dokud si ho nevšimla Micka. Přiběhla a začala ho očichávat. Jedeš! ohnal se Vítek. Ale dosáhl jen toho, že ho Micka začala olizovat.

Micko, přestaň! křičel Vítek. Před chvílí jsem ti nasypal do misky. To už máš zase hlad? Ale Micce Vítek zjevně zachutnal. Jak ji odeženu, v tomhle stavu? pomyslel si zoufale. Nezbyvá, než se probudit. Posadil se na posteli a Micka mu přestala olizovat ruku. No jo, zas to jídlo, ty nenažrané zvíře!

Cestou zpátky do postele se podíval z okna. Ze střechy visely rampouchy a Vítek si vzpomněl, jak je lámal a cucal. Někdy dávno se bořil do sněhu a vzduch štípal jako křen. Matně si vybavoval, jak se mu líbilo, když kolem něj poletovaly sněhové vločky a on je chytil na vyplazený jazyk.

Ano, a pak mu omrzly uši a za krkem měl sníh. Brrr! Zatřásl se a vlezl do postele. Ne, v zimě mne rozhodně nikdo venku neuvidí. Vítkovi se klíží oči. Však do jara je času dost!

Eliška Trojanová

Báječné posluchačstvo

Během období koronaviru pendluji mezi Prahou a Říčkami v Orlických horách. Tuto neděli jsme sem vezli vnučku Sofii na víkend. V neděli jsme se se Sofkou vydaly k lípě, k oblíbenému místu její maminky, která před sedmi lety zemřela a má pod lípou pomníček ve tvaru srdce. Kdykoliv přijedeme na chalupu, tak se u lípy zastavíme a vzpomínáme. Tentokrát jsme se rozhodly, že Kačce pod lípou zahrajem – já na flétnu a Sofka na klarinet. Zrovna když jsem hrála „To ta Helpa“, tak mě Sofie zavolala, abych se podívala za lípu. Tam nás upřeně pozorovala rodinka: kráva, býk a tele. Za chvíli, když hrála Sofie na klarinet, se tam postupně přesouvalo celé stádo, které se za lípou popásalo. Vytvořili půlkruh jako v řeckém amfiteátru, uprostřed telátka, a s velkým zájmem poslouchali a upřeně se dívali na Sofku. V momentě, kdy přestala, tak začaly bučet a dožadovat se dalšího čísla. Jeden rozjařený býk skočil na krávu, po chvíli to zkoušel i malý býček, ale jakmile Sofka začala další písničku, tak všeho nechali a naslouchali. Měly jsme úžasné obecenstvo! Když už se přiblížili takřka k nám (byly tam elektrické dráty), tak jsme přestaly a oni se velice neradi s bučením rozcházeli. Řekla jsem: „Škoda, že jsem to nenatočila!“ Ale Sofka odpověděla: „Alespoň jsme si to užily a měly krásný zážitek!“

Dimenze

Právě čtu knihu od Anselma Grüna Dimenze víry. Píše: „Musí tu být ještě okno, kterým k nám proudí skutečné nebeské světlo prozařující naši temnotu.“ Každé ráno se po probuzení prodechávám, cvičím a medituji. Ne vždy jsem naladěná pozitivně do nového dne, ale po meditaci, kdy si čtu texty z bible a myslím na svět a všechny blízké, se všechny negace a trampoty vytrácejí a já se cítím osvěžená a srovnaná sama se sebou a blízkými. Snad se to dá též nazvat dimenzí víry nebo duchovní sférou života, která je tak odlišná od toho, čím se denně v běžném životě potýkám. Je to můj dennodenní rituál a pokud ho vynechám, cítím se ochuzená a „slabší v kramflících“.

Jaro

Jaro je období přírody, kdy si oddechne z dlouhého spánku. Přichází postupně, jako by si příroda rozmýšlela, zda ano či ne. Člověk se s chutí svléká z dlouhých kabátů a věří, že už bude dobře a teplo. Ale je to jen záblesk změny: paní zima jen tak neodejde, a tak si zahrává, ale nakonec je zatlačena do kouta a jaro vyhrává! Člověk se cítí volně, slunce hladí, zahřívá a starosti se v objetí rozkvetlých stromů a mumraje lidí vychutnávajících si teplou pohodu slunečního dotyku, rozplývají... Vivat jaro! Nová cesta, nová předsevzetí, nové naděje!

Vyhoření

Sama pocitem vyhoření netrpím, mám dost aktivit a povinností. Znáám ale Ženu, která tímto pocitem trpí už delší dobu. Jako učitelka na základní škole 1. stupně se cítí vyčerpaná a bez energie. Žije sama se svými psy a jedinou aktivitou je jejich výcvik. Nebere telefony, ani když se jedná o významná jubilea nebo nemoci v rodině. Je uzavřená sama do sebe a nemá energii a chuť kultivovat svou domácnost. Všimla jsem si, že i lidé, kteří netrpí vyhořením, jsou poznamenáni tím, že žijí sami. Hůře na ně dopadají pocity smutku, nemají zpětnou vazbu, byť i negativní, a těžko se vyrovnávají s nepředvídatelnými událostmi ve společnosti. Pokud mají energii chodit mezi lidi, mít koníčky a občas pocítit sounáležitost s ostatními, mají vyhráno. Ale to není případ Ženy, o které se zmiňuji. Nezbyvá než doufat, že ji nějaký záblesk nebo situace z této letargie dostane!

Jiskřička nakonec pročísla stojaté vody! Žena odjela s kamarádkou do Hannoveru provést krytí její feny s „báječným psem“. Přijela rozzářená a s dvouměsíčním zpožděním popřát své matce k 80. narozeninám!

Zmatená cesta

Vydala jsem se na hodinu Kreativního psaní v naději, že se sejdu s Irenou v metru, a pro jistotu jsem si umínila pojistit se včasným příchodem. Po dlouhém čekání se mi ozvala Irena, že na mě čeká na nástupišti, ale nikde jsem ji nezahlédla. Tak jsme se domluvily, že se sejdem na stanici

autobusu č. 156. Čekám, až ji zahlédnu, ale Irena nikde. To už mi bylo divné, tak jsem se zeptala, kde se nachází. Po delším rozhovoru jsem pochopila, že já čekám na Vltavské a ona na Nádraží Holešovice. Vysvětlila mi, že mohu jet i z Vltavské, ale po delším lítání z jednoho stanoviště na druhé jsem objevila pouze jednu stanici s příjezdem za půl hodiny a na protější straně u silnice jezdily jiné autobusy. Tak jsem se otráveně rozhodla to vzdát. Ten nečekaný ranní stres mi náladu nepřidal. Upřímně: Mohu si za to sama. Myšlenky vám utečou a vše se zvrtně! Máte také podobnou zkušenost? Nakonec jsem se vydala do masny nakoupit maso pro Václava, který, když ho dlouho nemá, tak se zásobuje salámy a párky! Alespoň někomu udělám radost a nálada se mi kupodivu zlepšila!

Kateřina Charvátová

Jak se člověk mění

Je nesporné, že s přibývajícím věkem se člověk mění. Vlasy šedivějí, vrásky bez ohledu na péči o pleť stále přibývají, oční víčka se stávají povislými, svalstvo ochabuje, kolena a další klouby jsou hůře pohyblivé, bolavé.

Znaky stáří jsou totiž nejen vnější, ale žel, také vnitřní, zdravotního rázu. Různé neduhy má ve stáří každý z nás. Nejen artritida, ale také zvyšující se počet dioptrií, šedý zákal, nedoslýchavost jsou změny, které neminou prakticky nikoho. A to nemluvím o nemocech. Další vážné a pro většinu z nás bolestné změny se týkají proměny našich duševních schopností. „Jak to, že si nic nepamatuji, vždyť jsem měla vždycky tak dobrou paměť! Proč se stále pletu? Proč dělám tolik chyb?“ Tak nad sebou v duchu často naříkáme.

A pak tu máme také změny povahové. Obecně se soudí, že stáří vytahuje na povrch naše negativní vlastnosti, jsme nerudní, netrpěliví, nesnášenliví, což dřív nebývalo. Přinejmenším ne v takové míře.

Ve vyšším věku zažíváme ještě mnohé další změny, já se však zaměřím na jedno téma, které mě v poslední době zaujalo, neboť jsem si ho uvědomila sama na sobě. Mám na mysli proměnu, ke které dochází v důsledku ztráty blízkých osob. Ti, jež nám byli nejbližší, nás neopouštějí zcela, ale v různých podobách s námi jdou životem i nadále. A nás to spojení proměňuje.

Se svou přítelkyní Miladou jsem prožila řadu různých životních situací, po léta jsme si byly vzájemně oporou a co víc, měly jsme podobný smysl pro humor, díky čemuž jsme se velmi bavily. Často si na ni vzpomenu, když čtu nebo slyším o různých záležitostech a představuji si, jak by na ně reagovala. „To by bylo něco pro Miladu, ta by to ocenila!“ myslím si a pak se jí zeptám na její názor. Prostě s ní mluvím. Někdy v duchu, někdy i nahlas.

S manželem to je trochu jinak. Nejenže si s ním povídám, ale také přebírám některé jeho zvyky a preference. Např. nikdy jsem běžně nepila kávu, protože mě po ní bolel žaludek. Když už, tak

s mlékem a s cukrem. Můj muž byl ctitel espressa, úplně černého, bez jakýchkoliv přísad, takzvaného depressa. Najednou piju přesně to silné černé espresso bez cukru, které měl rád, a chutná mi. Totéž lze říci o jeho zvyku mlsat a chodit do cukrárny. Ne že bych neměla ráda sladké, ale jít do cukrárny nebyl můj zvyk, raději jsem upekla nějaký koláč. Nyní tam občas zajdu, a to ne na Petrovu počest nebo se vzpomínkou na něj, ale prostě proto, že mám chuť na kousek dortu. Zároveň si vyčítám, že jsem jeho vášeň pro čokoládu a sladkosti kritizovala a že jsem nebyla dost vstřícná ani vůči jeho jiným libůstkám. Teď, když už není, jako bych, netuším proč, jeho záliby přebírala.

Ještě složitější to mám s maminkou. Ať chci nebo ne, dělám stejné věci, jako dělávala ona, a to i ty, které se mi nelíbily. Genetika se nezapře. Také se podobně, myslím podobně nedbale, oblékám, a protože mám i stejná gesta jako ona, není divu, že se mi při pohledu do zrcadla někdy zdá, že vidím ne sebe, ale ji. Jako bych se v ní proměňovala. Dokonce, a to mě dost děsí, jsem jednou při takové příležitosti měla pocit, že já jsem ona. Na svou omluvu mohu dodat, že k tomu došlo v nemocnici a byla jsem den po narkóze.

Příběh

„Aninko, s tím člověkem si nic nezačínej. Je o tolik starší než ty a je to vdovec se dvěma dětmi. Tobě je sotva dvacet, mohla bys pomýšlet na lepší, naléhala utrápená maminka. Co by tomu řekl tatínek? Měj přece rozum!“

Aninka jako hodná dcera skutečně přemýšlela. Maminka má pravdu, ale když Vilém je tak hezký a zábavný. Co má dělat? Nakonec se rozhodla, že půjde do kostela a požádá Pannu Marii o pomoc. S touto myšlenkou se v neděli vypravila na mši; upřímně se modlila a žádala Matku Boží, aby ji od toho pokušení ráčila odvrátit.

Když však vyšla z chrámu, koho nevidí, jako Vilíčka, který na ni čekal s kyticí. Je toto znamení Panny Marie? Zavěsila se do něj a pak šli společně na procházku na Štěpánku, do místního rozsáhlého lesoparku. Když se Aninka později vracela domů, nebyla už tou nevinou dívkou, jako když ráno vyšla z domu. A po nějaké době se ukázalo, že výlet na Štěpánku nezůstal bez následků. Svatbu už nemohla mít v bílém. Psal se rok 1891.

Tolik rodinná legenda.

Jako historičku mě zajímalo, kolik je na této legendě pravdy, a tak jsem se obrátila na dobové matriky jako zdroj informací. Anince bylo v době, kdy šla hledat radu k Panně Marii, 20 let, jejímu nápadníkovi o třináct let více. K výletu na Štěpánku došlo někdy v průběhu srpna; můžeme myslet na velký mariánský svátek 15. srpna nebo na Vilíčkovy narozeniny v poslední den tohoto měsíce nebo na jakýkoliv jiný den v srpnu nebo i v druhé půli července. Sv. Anna 26. července? Aninčin svátek? Až sem je to jasné, pak se ale příběh trochu komplikuje. Měsíce běží a svatba nikde. Aninka už o svém těhotenství musí vědět. Nebo snad ne? Kolik toho dívky v 19. století věděly? Bála se se svým stavem svěřit? Nechce se mi věřit, že by problém spočíval ve Vilémově neochotě k uzavření sňatku. O jedné překážce ale vím. Aninka nebyla plnoletá, nebylo jí ještě 24 let, a její otec již nežil. V takovém případě bylo nutné dívku před uzavřením manželství zplnoletit soudně, k čemuž v našem případě došlo 26. ledna. Svatba se pak konala o čtyři týdny později, 20. února. Aninka byla v šestém nebo spíš v sedmém měsíci. Jejich dcera se narodila začátkem května.

Jaké že bylo manželství Aninky s Vilémem? Trvalo 46 let a bylo požehnáno sedmi dětmi, z nichž jen jedno zemřelo v kolébce, kdežto ostatních šest se dožilo dospělosti. Spolu s Vilémovými dvěma dětmi z prvního manželství tvořili velkou rodinu, kterou nebylo úplně snadné uživit. Vilém byl malíř pokojů a dekoratér, vážený mladoboleslavský měšťan, penězi však při tolika dětech neoplýval. Léta plynula a ani Anince a Vilémovi se nevyhnuly různé starosti a životní bolesti, s nimiž se museli potýkat. Rodina však byla jejich oporou, tvořila soudržné společenství, do kterého Aninka vnášela láskyplnou atmosféru a Vilém vedle řádu i vtip a humor. Podle všeho bylo manželství mé prababičky a pradědečka šťastné.

Žehlení

Žehlení, to není záležitost jednoznačná, jak by se na první pohled mohlo zdát. Má spoustu drobných nuancí, o čemž nás přesvědčuje naše mateřština. Můžeme obyčejně žehlit – docela nudně. Sem a tam. Když ale chceme mít krásné nažehlené prádlo, tak nestačí jenom žehlit, ale je nutno všechno pořádně vyžehlit. To už stojí nějakou energii. Pokud však nejsou vaše věci moc pomačkané, pak je stačí jen lehce přežehlit, abyste byli spokojeni. Při žehlení však můžeme dělat i specializovanější činnosti. Máme-li na sukni uvolněné nebo pomačkané sklady, je třeba je sežehlit. Naopak, když látku hyzdí neplánovaný záhyb, jeví se jako zdárné řešení ho

rozžehlit. A pokud toho chceme zkusit s žehličkou ještě více, lze s její pomocí také na oděv něco nažehlit. Nějakou ozdobu nebo záplatu. Pozor, ale to je jinak nažehlené prádlo než to, o kterém byla řeč na začátku.

Jak známo, žehlit můžeme nejen textil a jemu podobné materiály, ale také lidské vztahy. U žehlení vztahů si většinou vystačíme jen s nedokonavou a dokonavou podobou této činnosti. Žehlíme až vyžehlíme (Anebo taky ne). Různé varianty žehlení, které jsme si ukázali při práci s prádlem, se pro vztahy většinou nehodí. Přezehlit vztah by asi nestačilo, sežehlit možná ano, ale čeština toto slovní spojení z nějakých, snad mravních důvodů, třeba pro nevhodné asociace, nepoužívá. O rozžehlení ani nemluvíme, to už zavání rozvodem.

Čeština má však jiné sloveso, vztahující se k žehlení vztahů, které používá pouze v tomto přeneseném slova smyslu. Užehlit. Něco užehlit. Zdá se, že užehlení či užehlování je vhodné k řešení méně závažných situací. Řekneme-li, že jsme něco užehlili, například v práci, ale i v rodině, je zřejmé, že nešlo o zásadní věc nebo o zásadní narušení vztahů. Užehlování vztahů je jakousi variantou přezehlení či přezehlování prádla.

Pro konkrétní žehlení se však sloveso užehlit příliš nehodí. Zavání totiž podstatnou změnou či přímo likvidací dotyčné textilie. Žehlila jsem kalhoty a užehlila jsem nohavice. Vyrobila jsem si šortky? Užehlila jsem kus ručníku a teď nevím, co s tím zbytkem.

Ani při práci s žehličkou se však slovesa užehlit nemusíme zcela vzdávat. Stačí jen použít jeho zvrtnou formu – užehlit se. To už si představit lze. Po vyžehlení koše prádla nebo složité mezilidské situace řekneme: Uf! Užehlila jsem se! Tedy ne k smrti, ale do veliké únavy.

Tak už dost. Tečka. Dožehlila jsem.

Domovní schůze

Znám jen málo nudnějších věcí, než jsou domovní schůze. Pár „důležitých“ lidí prosazuje své názory, předvádí se a hádá, zatímco většina ostatních je znechucena, protože zdržují a beztak otravné jednání protahují. A čas plyne a plyne.

Tohle ale nebyla běžná domovní schůze, ale týkala se jen jedné sekce bytů, celkem sedmi nad sebou stojících domovních jednotek, od přízemí do 6. patra. Nás všechny, neboť i já jsem byla

jednou z postižených, spojovaly společné stoupačky. Řekne se spojovaly, ale ony nás spíše rozdělovaly, neboť i v tak malém společenství panovaly různé názory na to, jak přistoupit k jejich výměně.

Ano, situace dospěla tak daleko, že bude nutné obě stoupačky, které procházejí našimi koupelnami, vyměnit. Kdo jste zažili výměnu stoupaček, dáte mi za pravdu, že je to záležitost nepříjemná. V postižené koupelně týden neteče voda, a to ani studená, ani teplá. Teplá není pro jistotu v bytě k dispozici vůbec. A samozřejmě, aby k výměně mohlo dojít, je nutno na několika místech rozkopat zdi, a tak máte v koupelně a jejím nejbližším okolí týden staveniště. Řekněte sami, kdo by o to stál?

Nicméně udělat se to musí, to věděli všichni. Lcitovalo se jen o to, kdy. Po úvodních slovech, v nichž zástupce výboru zdůraznil nutnost výměny, promluvil řemeslník pověřený její realizací. Stručně shrnul, co vše to bude obnášet, jak budou práce probíhat, a snažil se přítomné uklidnit příslibem, že se bude snažit minimalizovat problémy, které nám to přinese. Jeho exposé trvalo asi 10 minut. Pak došlo k diskusi. Muž č. 1, který si právě dal předělat svou koupelnu, se dožadoval toho, aby k opravě došlo co nejdříve, neboť teprve poté bude možno rekonstrukci v jeho bytě dokončit. Naproti tomu muž č. 2 byl naprostým odpůrcem rychlé akce. Rád by vše odsunul, nejraději až na prázdniny. Už z toho důvodu, že si před léty přestavěl celý byt a koupelna je nyní pro jejich rodinu jediným zdrojem vody.

Bojovně naladěný muž č. 2 mluvil asi tři čtvrtě hodiny, první se připojoval jen chvílemi, my ostatní většinou mlčeli. Vzhledem k tomu, že místnost, kde jsme se sešli, byla holá, bez židlí, jen uprostřed trůnilo nějaké posilovací nářadí, museli jsme po celou dobu stát. Vypadali jsme nejspíš jako scéna z antického dramatu, pár herců a chór. Anebo jako operní představení, kde hlavní hrdiny doprovází sbor. Operu toto představení připomínalo i v tom, jak se hlasy prolínaly a v pomyslných áriích se stále opakovaly stejné myšlenky.

Zajímavý byl i přístup obou hlavních představitelů. Muž č. 2, evidentně vzdělaný inženýr, se nás snažil udolat líčením technických problémů celé záležitosti a dožadoval se odborného posouzení systému našich trubek. Neboť máme právo vědět, proč trubky praskají právě nám! To nám zopakoval s různými podrobnostmi a nákresy asi 20×. Druhý protagonista, muž z lidu, pardon, důchodce vypadající jako bývalý komunista, nebyl tak výmluvný. Myšlenku měl víceméně jednu, zato ji dokola opakoval. Strašil nás tím, že pokud nyní opravu odmítneme,

přítomný, stále vytížený řemeslník bude mít čas až za rok a trubky mezitím mohou prasknout a způsobit v domě všeobecnou katastrofu. Nijak mu nevadilo, že dotyčný mistr, který stál vedle něj, se dušoval, že si čas pro náš dům vždycky najde.

UŽ slyšíte to operní prolínání hlasů? „Máme právo vědět! Až příští rok, až příští rok! Chce to revizi! Revizi, potopa v domě, kdo to pak zaplatí?“ Duet, jak má být. Trvalo to hodinu a čtvrt.

A jak to dopadlo? Nijak. Rozhodnutí má vynést výbor.

No, a co se týče té nudy? Vlastně jsem se i pobavila. Zejména tím, jak oba své zájmy maskovali obecným blahem. Ale i lsti a úskoky k opeře patří.

Pavel Škorpil

Žehlení

Sedím nad úkolem, jehož zadání jsem vyprovokoval, když jsem se nachomýtl na prosincové sešlosti účastníků kurzu tvůrčího psaní. Ke konci dvouhodinovky vyzval lektor účastníky, aby navrhli, o čem psát a po Novém roce debatovat. Ve snaze přijít s něčím neotřelým jsem „hodil do placu“ žehlení. K mému překvapení se většina účastníků přiklonila k návrhu.

Na nějaký čas jsem vlastní nápad trochu upozadil, leč ochranný reflex, tedy zapomenutí, tentokrát nezafungoval. Jak plynuly dny, nejprve ty všednější a pak svátečnější, čím dál bylo jasné, že nebude tak snadné napsat na téma žehlení slohovou práci. Patřím k lidem, kterým se nikdy nepodařilo uspět nejen při žehlení jako zacházení se žehličkou. Kdyby se za evropské peníze pořádal rekvalifikační kurz, při mé nešikovnosti by se ve zprávě o stavu projektu dal pravdivě vykázt neúspěšný frekventant: věrohodnost kurzu by nebyla zpochybněna. O mnoho lépe nedopadám při hledání homonym. Marně přemýšlím, jak si vyžehlit vlastní reputaci.

Další význam slova snad neexistuje? Zlatý třeba jazyk, kdy i běžného uživatele kromě svalu v hlavě a nástroje k vyjadřování napadne další význam, když se podívá na své boty po pádu způsobeném rozvázanými tkaničkami při dohánění tramvaje. Se žehlením tak nezadržitelně spěju k debaklu nejen kvůli neúspěchu ve zvládnutí řemeslného úkonu. Rozhodně si nevyžehlím pošramocenou reputaci u ostatních účastníků našeho sezení. K potřebnému úspěchu mě neposunula ani konzultace s výkladovým slovníkem českého jazyka.

Alibisticky odkážu na výklad německé obdoby „žehlení“, tedy „bügeln“, ve výkladovém slovníku našich početnějších sousedů. Ten kromě úkonu prováděného za účelem odstranění nakrabacení či pomuchlání oblečení uvádí jen úkon při údržbě skluznice u lyží. Němci se neumí vymanit ze své přesnosti, ani je nenapadne, o č jsou ochuzeni, a nebo nemají potřebu si něco žehlit. Ještě hůře jsou na tom uživatelé nejběžněji používaného světového jazyka, když jejich „ironing“ kromě žehlení prádla maximálně odkáže, že je prováděn úkon vedoucí k vyžehlení košile anglického džentlmena. V angličtině rozhodně neuspějete, když usilujete o nápravu, dokonce ani při opravě skluznice, což je třeba proto, že v kolébce univerzálního jazyka zřejmě

příliš nelyžují. Při exkurzu do cizích jazyků u toho německého mazání skluznice, rozuměj nanášení vosku speciální žehličkou, marně hledáme nějakou shodu s rádobypoositivním důsledkem mazáním okolo úst, jak to my Češi dovedeme, ale to už bych utíkal od tématu.

Nakonec buďme docela hrdí na rodný český jazyk, který nás na rozdíl od příslušníků národů podstatně větších neomezil na obsluhování žehličky na prádle nebo mazání před sjezdem třeba Hahnenkammu. Tak zůstává ještě šance něco si u někoho něčím nějak s někým či proti někomu (vy)žehlit: v tom umíme být dost obratní!

Autobus

Pojem nepřekvapivě jednoznačný. Nejen čeština, ale ani jiné indoevropské jazyky nedávají kladnou odpověď na mé úpěnlivé pátrání po homonymech. Z hlediska vývoje jazyka toto slovo vzniklé v době historicky ne tak dávné nám neskýtá potřebný prostor, abychom mohli dát průchod fantazii. Stejně jalové je pátrání po přenesených významech a jazykových obrazech: zlaté žehlení, kdy zejména předpony rozehrávají velkou škálu významů, o migrování do jiných slovních druhů nemluvě. K autobusu se nepojí žádné sloveso, kdybych někomu říkal, že chci autobusovat, poklepe si tak akorát na čelo a odradí mě od tvoření dalších derivátů. Přiznejme si, že ty by zněly naprosto nesmyslně, bez šance na perspektivní obohacení našeho krásného jazyka o nové pojmy a příležitost obohatit vlastní slovní zásobu. Nanejvýš při vzpomínce na občasné dlouhé a únavné přesuny tímto dopravním prostředkem vypočítám přídavné jméno autobusový, a dál už nic. Mrzí mě to, pasažérem v autobusech jsem skoro denně. Pravda, nejedná se o favorita co do volby dopravního prostředku, tu u mě vítězí vlak o mnoho koňských délek. Uznávám, že často cesta autobusem představuje jedinou možnost, jak se dopravit z místa A do místa B, pokud si nechci odepřít sklenku vína před řízením osobního automobilu. Jako člověka, který tak trochu fandí rozumnější variantě Green Dealu, mě může potěšit prozatím sice ne tak vysoká pravděpodobnost, ale přece jen naděje, že autobus, kterým cestuji, může využívat alternativní, rozuměj přírodě neubližující zdroj pohonné energie. To o mnou vlastněném osobním vozidle s benzinovým motorem neplatí, i když technickou a emisní prohlídkou procházím bez ztráty květiny.

Hledání s cílem dobrat se něčeho originálnějšího přináší nepatrné plody neodpovídající vynaloženému úsilí. Vzpomněl jsem si na dobu svého působení ve výrobní firmě, kdy kolega ředitel výroby vymyslel při instalaci nové linky „termín“ pro jedno stanoviště, které tvarem své bezpečnostní ochrany pro operátora připomínalo právě náš dopravní prostředek, ovšem s diametrálně odlišnou funkcí, zcela statický prvek.

Tím jsem vyčerpal svou fantazii. Přiznávám, že na výše zmíněném stanovišti linky jsem neměl nikdy čest pracovat. To bych tak jedině zvýšil míru zmetkovitosti vyráběného produktu, a zákazník by přišel se stížností. Vyprávění příhod z cestování s použitím autobusu jako dopravního prostředku ponechávám na jinou příležitost.

Dimenze

Celý náš život se odehrává na jevišti minimálně třidimenzionálním, možná k tomu – nevím, zda občas či pokaždé – bychom měli brát na vědomí i existenci dimenze čtvrté. Při svých vášnivých filosofických debatách v raných -cetinách jsem se občas jako přívrženec prostoročasového rozměru, rozuměj čtvrté dimenze, utkával s těmi, kdo mysleli poněkud „praktičtěji“, vlastně způsobem „tady a teď“, tak proč bychom měli koukat za roh? Asi takové debaty působily někdy trejfe, ale častěji komicky, když výrazně humanitně zaměřený jedinec se snažil operovat pojmy, které patří spíše do oboru fyzika, v drahně vzdálených dobách silozpyt, každopádně disciplíny, která pro mě zůstávala „španělskou vesnicí“ a s ní i pojednání průkopníků té dimenze navíc s Einsteinem v čele.

Ve filosofii samotné, přesněji řečeno v relevantní literatuře, mě o něco později naopak zaujalo dílo Herberta Marcuseho „Jednodimenzionální člověk“, které čtenáře sneslo z oblačných výšin teorií ke každodennosti, k běžnému životu, a hlavně způsobu „normálního“ uvažování.

Neuspokojení z toho, že se na pomyslném jevišti pohybujeme maximálně stylem figurek na šachovnici, většinu lidí asi moc netrápí, pohyb po přímce z domova či zaměstnání do supermarketu bez dalších úvah nadřadí nějakým úvahám o dimenzích, nemluvě o nějaké navíc, jejíž existence či předpoklad existence je zahalen do teoretických vývodů těch, kdo si mohou dovolit přepych příliš mnoho myslet. Vždyť co jsou nějaké dimenze třeba proti dobré flákotě!

A teprve při nedělním obědě přejdeme od jednorozměrné přímky, po které jsme se vrátili ze supermarketu či od řezníka do tepla domácího krbu, vlastně tepelné energie šířící se nyní všemi směry, pardon: dimenzemi, a hlavně jimi putující k našim smyslům a nakonec jednodimenzionálně do našich úst. Tu vnímáme předměty na našem talíři určené ke spotřebě přinejmenším trojdimenzionálně, a když chutnají, třeba se nějaká ta další dimenze najde, pokud nám cestu k ní nezahradí jednodimenzionálně chápaný vlas v polévce, nebo – nedejbože – zjištění, že potrava neuspokojí naše chutě kvantitativně a kvalitativně. A to už je po následném uvelebení se v křesle před TV na nás, zda budeme s plným žaludkem spřádat vznešené úvahy o dimenzích, přeloženo do prostého jazyka: míře blbosti sledovaného pořadu nebo křivek vinoucích se někdy jednorozměrně, jindy vystřelujících do prostoru možná čtyřrozměrného. Tu ale se ta čtvrtá dimenze ani náhodou nepřibližuje vědeckému pojetí prostoročasu, daleko více však k černé díře, což může vést k objevu dimenze mizející v balastu. Omlouvám se laskavému čtenáři, pokud byl předchozími řádkami uveden ve zmatek, ale ani autor sám pořádně neví, kde všude ty dimenze identifikovat.

Vyhoření

Říkávalo se, nevím, jak často je tento výrok stále používán, že lepší než se stěhovat je vyhořet. Ve svém mladším věku jsem s preferencí vyhoření před přestěhováním nenabyl přímou zkušenost: stěhoval jsem se s jedním kufrem a houslemi a naši přes čtyřicet let trvající domácnost jsme vytvářeli přes částečná inventární provizoria. Pravda, osud některých z předmětů často vyrobených nešikovným kutilem, tedy mnou, měl jistým způsobem co dělat s vyhořením, myšleno spálením vyřazených inventárních „čísel“ v zahradním ohništi při opékání buřtů.

Mé úplně nejranější zkušenosti s pojmem VYHOŘENÍ souvisely – naštěstí(?) – se záležitostmi, které se mě přímo netýkaly, ale nemyslím, že nedotkly. V době, kdy jsem začínal navštěvovat první stupeň místní základní školy fungující v mé rodné obci, si děti ze zdejší romské rodiny hrály s ohněm, až došlo k vyhoření domu, který obývala jejich rozvětvená rodina, a s ním bohužel uhořel i jeden z chlapců. Tehdy jsem se poprvé a dosud naposledy stal účastníkem romského pohřbu, kdy v průběhu rituálního nářku nad vykopaným hrobečkem v koutě hřbitova

do rakvičky pršely malé bankovky. Záplava jednokorunovek a tříkorunovek se mi pak dlouho spojovala s vyhořením.

Dosud jsem naštěstí nenabyl osobní zkušenosti s fyzickým vyhořením, které by se týkalo mého majetku. Netvrdím ale, že zejména v době, kdy mé děti byly ještě o něco méně rozumné, než jsou dnes ve věku okolo čtyřicítky, a přicházely domů ze školy dříve než jejich zákonní zástupci, by u jejich rodičů vládla absence strachu z vyhoření. Nemuseli jsme hasit nějaké ohničky, kterými by naši potomci testovali hořlavost předmětů uvnitř či v bezprostřední blízkosti naší domácnosti. To spíš jsme hasili předměty v odlišném významu slova, různé vážnější či marginálnější požáry v podobě ne zrovna skvělých výsledků v předmětech školních. Ale ani tam nakonec nedošlo k nevratnému shoření či vyhoření, třeba v podobě opakování ročníku či vyloučení ze středoškolského studia: po osmnáctých narozeninách mých synů jsem už k nebezpečí jejich školního vyhoření nemohl a ani nechtěl zasahovat, to jsem se spíše snažil minimalizovat přímé a nepřímé finanční dopady na rodinný rozpočet.

V porevolučních letech jsme si zvykli vyhoření spojovat zejména se svou prací. Místo prostého „jsem unaven po práci“ se hlavně u činností vyžadujících větší zapojení naší duševní kapacity, ať už ve věcech odborných nebo organizačních a řídicích činnostech, se stále více začal používat termín VYHOŘENÍ jako český ekvivalent pro BURN OUT, tedy opět syndrom únavy, jen zahalený do vznosnějšího označení. Kdybych v počátcích užívání této podoby byl ve věku, kdy jsem s vyhořením, pardon burn outem, spojoval zmíněné vyhoření romského domu, asi by v duši žáka obecné školy vznikl zmatek. Nejsem odborníkem na vývojovou psychologii, ale myslím si, že chápání homonymity je spojeno s poněkud zralejším obdobím v jednosměrném vývoji naší mysli, a také ruku v ruce s empirií. Na rozdíl od naštěstí dosud nulových přímých zkušeností s vyhořením vlastního domu a – nedej bože – ve vazbě na mé blízké, se burn out syndrom párkrát zdál být dost nablízku. Musím ale položit na misku vah i příznivé důsledky hrozby pracovního vyhoření, tedy mobilizaci zbývajících sil nebo objev netušených rezerv a schopností začít dělat něco jiného. Řešení nebylo jednoduché, ale zase nikdy k dlouhodobě horšímu, ve svých důsledcích se spíše vyplatilo.

A tak tady zůstávám zatím nevyhořelý, moderně non-burnt out.

Jana Žižková

Elektronika a já

Narodila jsem se v polovině minulého století. Byla to moje doba, prožívala jsem tehdy své mládí, připravovala jsem se na svou budoucnost a ani mne nenapadlo, že 20. století bude pro mé Žáky doba, o které se budou učit v dějepisu, prostě pravěk. Nedokázala jsem si představit, jak to bude za nějakých 50 let na světě vypadat. Nedávno jsem si to uvědomila při zcela banální činnosti. Coby učitelka hudební výchovy jsem pouštěla prvňáčkům nahrávky různých zvuků, určovali, co slyší a patří-li to do hudby nebo ne. Vůbec neznali zvuk vytáčení telefonu či pískání konvice, když vaří voda.

Změny začaly nenápadně kolem roku 2000. Kolega začal nosit na opasku obludu s anténkou, předzvěst dnešních mobilů. Vnímala jsem to jako znak nové kasty lidí – podnikatelů. Synovi, studentu gymnázia, jsem financovala koupi další novinky – počítače z druhé ruky, brala jsem to jako školní pomůcku. Ta se mne týkala jen natolik, že mi prudce stouply výdaje za telefon. Pak se mne dotázala kamarádka ze Švýcarska, zda bychom si nemohly místo dopisování raději mailovat. Stěží jsem věděla, o co jde, zato jsem s jistotou věděla, že to u mne nehrozí. Já a elektronika, to nejde dohromady. Po léta jsem pokrok v oblasti digitalizace odmítala sdílet, věřila jsem tomu, že to pro mne není a že si navzájem leda škodíme. Přesto jsem ve škole musela povinně navštěvovat kurz počítačových dovedností. Látka mi bohužel utekla už v polovině první lekce. Doma jsem počítač neměla, zkoušet či procvičovat probranou látku nebylo kde. Závěrečnou práci jsem napsala v ruce a kamarádka mi ji přepsala na počítači. Jediné, co jsem udělala čestně, bylo to, že jsem si certifikát o absolvování kurzu nevyzvedla, zůstala jsem i nadále počítačově negramotná.

Říká se, že člověk míní, Pánbůh mění. Přišel covid a s ním nutnost učit z domova přes počítač. Svoji nechut jsem musela odložit a s ní i kus své hrdosti. Do té doby jsem byla dobrá učitelka hudby a najednou ze mne byl debil, se kterým nelze ani komunikovat. Ve škole mi byl zapůjčen notebook a já jsem se to nezbytné nakonec naučila, i když jsem si byla stále dost nejistá. A řeknu vám, nezkoušejte někoho naučit něco zpívat či hrát přes obrazovku. Zvuk se

přenáší od každého mikrofону trochu jindy a jinak, navíc z celé třídy vidíte jen pár dětských pokojíčků, kde občas přeběhne nějaký tatínek v trenýrkách a vy netušíte, zdali vás na druhé straně vůbec někdo vnímá, natož zpívá-li s vámi. Jediné, co vím s jistotou, je to, že v baráku jsem za cvoka, který sám sobě v 8 ráno na plné pecky zpívá u klavíru písničku „Dobrý den, krásný den přeji všem“! Sousedé netuší, že paní učitelka zahajuje hodinu hudební výchovy.

Tento prapodivný čas mi však přinesl i něco dobrého. Konečně jsem zbourala zeď nepřátelství mezi mnou a elektronikou – začala jsem se učit psát noty na počítači. Kamarádka mi ukázala, jak na to, a já za dlouhých covidových dnů přicházela na kloub programu Musescore. Moc jsem to chtěla umět, čas na to jsem teď měla a sebevědomí se mi zase začalo napřimovat. Dnes už běžně mailuji, píšu notičky, písničky i povídky a jsem u toho šťastna. Mám svůj notebook a popravdě si už bez něj život ani neumím představit. Bylo na čase, bez počítače už dnes nevyplníte ani třídnici. Jen dávat žákům poznámky, které se dřív psávaly do žakovské knížky, ještě neumím. Prosím, neříkejte jim o tom, já si s nimi raději zazpívám.

Počítače, mobily, to jsou všechno přístroje, které i mně, technickému troubovi, pomáhají a přinášejí do života kvality, které tu dřív nebyly. Ale jako u všeho, i zde by měla být rovnováha, ty věci se nesmí nadužívat a uplatňovat tam, kam nepatří. Víím, to je oblast pro práci mnoha odborníků a hlavně rodičů, kteří by měli uchránit nastupující generaci před všemi škodlivými vlivy těchto přístrojů. Ale tušíme my, jak bude svět za nějakých dalších 50 let vypadat? Ví někdo, které z dnešních přístrojů se ještě budou používat anebo čím budou nahrazeny? Nezoufejme proto, my jsme to také nevěděli a že těch změn bylo! Oni si na to přijdou sami a my jim z našeho pravěku můžeme tak leda držet palce.

UŽ

Prázdniny UŽ jsou v plném proudu. Nevstávám před sedmou, jak jsem byla zvyklá ve školním roce. Nový rytmus dne mi dělá moc dobře – probouzení bez budíku, potěšení z výhledu do krajiny, ať UŽ na sluncem zalitou louku nebo v dešti se koupající les v oparu, ze všeho se raduji. V klidu si dopřeji ranní rituál v koupelně a UŽ se těším na společnou snídani s rodinou. Mezi povídáním o tom, jak se komu spalo a plánováním dalšího dne se ptám: „Slyšeli jste taky o

půlnoci tu hroznou ránu?“ ... „To se přece prázdniny přelomily v půli!“ Jo jo, UŽ je 1. srpna, půlka prázdnin je za námi. To to utíká...

Druhá půlka prázdnin byla snad ještě kratší. Z neklidu přípravného týdne se náhle vynořují povinnosti dané novým rozvrhem. A UŽ zvoní na mou první hodinu s dětmi. Připravené písničky UŽ mám na klavíru a děti se trousí do třídy. Radši ta okna UŽ zavřu, aby někoho nenapadlo se příliš vyklánět. Zdá se, že děti se na hudebku těší, vesele mne zdraví a já sleduji, jak kdo vyrostl a snažím se vybavit si jejich jména. Zamířím k tabuli a padám. Děti zděšeně ztuhly a kolegyně přibíhá z chodby podívat se, co se děje. „Taková rána. Jsi v pořádku?“ ptá se a pomáhá mi vstát. Kupodivu stále žiju, i když jsem v šoku. Cestou od okna je totiž malý stupínek, na jehož existenci jsem přes prázdniny zapomněla. Na něm stojí bicí souprava, do které jsem díky škobrtnutí naletěla plnou vahou. To byla ta rána (bubny) a řinčení (činely). Čas jako by se zastavil, sledovala jsem, které nástroje postupně můj nekontrolovaný pád poráží a čekala jsem konečnou ránu a možná i konec všeho. Ruka hledala, čeho by se zachytila, shazovala židle z lavic, čímž způsobovala další zahřmění. Na poslední lavici jsem dopadla jakožto poslední nástroj já a začala jsem zase vnímat svět takový, jaký ho vnímají ostatní. Bylo to k nevíře: nic mě nebolelo, nic se nerozbilo, stačilo uklidit popadané nástroje a židle a hodina mohla začít.

Usedla jsem ke klavíru. Děti začaly zpívat „Dobrý den...“ a mě napadlo: to moje zřícení udělalo závěrečnou ránu, která ohlásila, že UŽ je konec prázdnin. Kéž se nám všem ten nový školní rok vydaří! (A kéž nás provázejí andělé strážní tak, jako mě před chvílí.)

O skládání

Skládat se dá ledacos – od uhlí přes stavebnice až třeba po prezidentský úřad. Mně je nejbližší skládání hudby. U toho se člověk tolik nenadře. Sedí si u stolu nebo u piana a „skládá“. Nebo taky komponuje. Vnímám jistý rozdíl mezi skládáním hudby a komponováním, i když jde vlastně o překlad téhož. U slova skládat slyším v duchu jednotlivé prvky, z kterých je hudba složena, kdežto u komponování vnímám jeden celek, který otvírá pohled do autorovy fantazie.

Pro mého tatínka bylo skládání hudby činností, kterou vášnivě vyplňoval svůj volný čas. A jelikož intelekt a vůle ho měly k co nejmodernějšímu a nejméně otřelému hudebnímu výrazu,

duněly celým domem jeho zahuštěné (pro laika děsně falešné) akordy coby výraz hledání toho pravého. Když pak zval rodinu na nějaký koncert, děti se mne ptaly: „Bude se tam hrát normální hudba nebo jako ta od dědy?“ Když dospěl můj bratr, stal se skladatelem, který se psaním hudby živí. Myslím, že z dětství si odnesl nechuť k hlučnému a sebevědomému prezentování se, jeho hledání nových cest hudebního vyjadřování jde více z nitra. Jeho hudbu nedokážu zařadit do nějakého hudebního slohu, ale vždy mne vede k přemýšlení a vnímání světa z nové perspektivy. Ano, hudba, kterou komponuje, mne těší.

Moje profese je daleko prostší, jsem učitelka. A jelikož učím hudbu, není divu, že jsem ke skladatelství také alespoň trochu přičichla. Neznám písničku na probírané téma? – no tak si ji vymyslím. Hele – hezká básnička, ta by se dala i zazpívat. Takhle nějak začaly vznikat moje první písničky a že jsem učitelka, hned jsem je s dětmi i zpívala. Vzápětí jsem mohla sledovat, jak je děti přijímají. Písniček mi přibývá a s nimi roste i mé sebevědomí. Nedávno se však objevil nečekaný problém. U čteného verše mi v hlavě začala znít melodie, když jsem si ji chtěla zapsat, napadlo mne: je to opravdu nová melodie? Neslyšela jsem ji už někde, nenapsala jsem už dříve něco podobného? Nepodobám se tomu Čapkovu skladateli Foltýnovi, kterého v mládí cosi nadějněho napadlo a pak to už celý život jen přepracovával?

Jak vlastně skladatelé skládají? Začátečníci možná opravdu skládají notu k notě, melodii k melodii, akord k akordu a nějak to lepí do hudební formy po vzoru pejska a kočky, když pekli dort. Neříkám, že se takto skladba nemůže povést. I já si občas něco složím a přináší mi to potěšení. Ale zralý skladatel, ten tvoří z nápadu již promyšleného, s jistou představou celku. Zná samozřejmě mnoho odborných pravidel, co a jak, co se smí či nesmí. Na něm pak je, aby se jich držel nebo je z nějakých dobrých důvodů porušoval. Ale prvotní je nápad, invence, talent, inspirace, zkrátka všechno to, co dělá ze skladatele mistra. U klavíru si své nápady přehrává, zapisuje a my je pak na koncertech s pohnutím posloucháme a obdivujeme.

Dnešní mladý skladatel však už nesesává u klavíru a nezapisuje to, co hraje. Pokrok pronikl i do skládání hudby. Program psaní not vám hned zahraje, co jste napsali. Další programy za vás v podstatě udělají doprovod písni pro kapelu. Umělá inteligence už skládá celé nové skladby... Je vůbec ještě potřeba skladatelů? Nevím, ale kdyby jich nebylo, z čeho by bral nápady ten umělý inteligentní stroj bez talentu a inspirace? A kam by se podělo naše potěšení ze skládání?